

Dünden Bugüne Acil Hemşireliği (*)

Emergency Nursing From Yesterday to Today

Neriman Akyolcu**

İletişim / Correspondence: Neriman Akyolcu Adres / Address: İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Abide-i Hürriyet Cad. 34360 Şişli /İST Tel: 0 212 440 00 00 /27030 Faks: 0 212 224 49 90 E-mail: nakyolcu@yahoo.com

ÖZ

Acil uygulamaların tarihsel gelişim sürecine bakıldığında; ilk uygulamalara yaraların yaprakla örtüldüğü ya da donan bir insanın mağara içine alındığı ilkel toplumlarda rastlanmaktadır. 17. yüzyılda savaş yaralılarının taşınması için ambulansların ve ilk kurtarma ekibinin oluşturulduğuna ilişkin anlatımlar bulunmakta; 1800'lü yıllarda hasta sayısının artması ile acil bakımın popüler olmaya başladığı ve triyaj kavramının ilan edildiği belirtilmektedir.

Tarihsel gelişime bakıldığında; resusitasyon standartları, tecavüz kurbanlarının bakımı, hastane öncesi bakım, çocuk bakımı, yaşlı ve psikiyatri hastasının bakımı gibi birçok alanda acille ilgili sayısız gerçeklerle karşılaşmaktadır.

Türkiye'de acil hemşireliği 1960'dan sonra ele alınmaya başlanmıştır. Kaynaklarda acil birimlerde çalışan hemşirelerin, diğer birimlerde çalışan hemşirelerden daha farklı özelliklere sahip olmaları ve mutlaka özel eğitimden geçmelerinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Acil Tıp, Acil Hemşirelik, Tıp, Hemşirelik, Tarihsel Gelişim

ABSTRACT

When it is looked through historical process of emergency implementation, it is met that the primitive communities which were draped with leaf of wound site and person who is freezing was taken into the cave. It has been expressions that in the 1700's ambulance and first aid team were constituted for transport of persons who were injured in war. It is identify that in the 1800's emergency care was began to be popular related to an increase on number of patients and triage concept was celebrates.

When it was looked through historical process, it was founded numerous facts in the many areas such as resuscitation standarts, care of rape victims, prehospital care, children care, care of the elderly and psychiatric patient.

Emergency nursing was began to considere after 1960 in Turkey. It is emphasized that the nurses who are working in the emergency units must have more different characteristics than the nurses and definitely trained in this area who are working other units.

Key Words: Emergency Medicine, Emergency Nursing, Medicine, Nursing, Historical Development

GİRİŞ

Acil, aniden gelişen hastalık ya da yaralanma nedeniyle birey, grup ya da toplumun iyilik halini tehdit eden ve kriz olarak algılanan bir durumdur. Kaza, tıbbi nedenler ya da doğal afetler sonucu oluşabilen bu ciddi durum, öncelikle yaşamı tehdit eden hastalık ya da yaralanmanın belirlenmesini ve acil girişimi gerektirir (Lewis, Heitkemper & Dirksen 2004).

İnsanın varoluşu ile birlikte yaşanılması kaçınılmaz olan acil durumla ilgili uygulamaların, ilkel

toplumlarda başladığı, 17. yüzyılda belirli bir ivme kazandığı ve günümüze değin bilim ve teknolojiye paralel olarak önemli gelişme kaydettiği görülmektedir. Özellikle acil hemşirelerinin pozisyonlarında kayda değer değişimlerin olduğu bildirilmekte; bu gelişim ve değişimlerde modern hemşireliğin yaşama geçirilmesinin etkili olduğu vurgulanmaktadır (Kaya 2006).

Geçmişten, günümüze acil hemşireliğinin gelişim sürecinin, evrensel ve ulusal boyutta ana hatları ile ele alındığı bu makale, acil hemşirelerinin ya-

*IV. Acil Hemşireliği Sempozyumu, panel konusu olarak sunulmuştur. (26-28 Mayıs 2005, İzmir)

** Prof. Dr. , İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu

rarlanabilmesini sağlamak, yanı sıra yabancı dilde bir çok kaynağa ulaşılmasına karşın, çok sınırlı sayıda olan Türkçe kaynaklara bir yenisini eklemek amacıyla derlendi. Tedavi ve bakım uygulamaları arasındaki yadsınamaz etkileşimin bir sonucu olarak acil hemşireliğinin, acil tıp uygulamaları ile birlikte gelişim ve değişim gösterdiği gerçeği dikkate alınarak, içerikte acil tıbbın tarihsel gelişimine de kısaca yer verildi.

Acil Tıp

Acil uygulamaların tarihsel gelişim sürecine bakıldığında, ilk uygulamalara, yaraların yaprakla örtüldüğü ya da donan bir insanın mağara içine alındığı, ilkel toplumlarda rastlanmaktadır (Wright 2000). M.Ö. 2500-1500 yıllarında Hintli cerrahların rinoplasti ile ünlendikleri, M.Ö. 500 yıllarında Antik Yunan Medeniyetine paralel olarak tıp alanında da yükselme kaydedildiği ve modern tıbbın kurucusu Hipokrat'ın yara kenarlarının karşılıklı getirilip, açık bırakılmasını en uygun yöntem olarak ileri sürdüğü belirtilmektedir (Ertekin ve ark. 2005, Holliman 2001). Orta çağda (M.S. 476-1453) yara iyileşmesinde enfeksiyonun önlenmesinde yaranın temiz olmasının önemine, kırık tedavisine, yaraya sıcak yağ dökülerek kanama kontrolünün sağlandığına ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Daha sonra Alman ve Fransız cerrahların savaş yaralılarını tedavi ettiklerine ve eski Yunanlılarda ve Roma döneminde, savaş yaralılarının taşınmasına ilişkin anlatımlar bulunmakta; 1772'de Paris'te, 1767'de Amsterdam'da, 1768'de Hamburg'da ilk kurtarma ekibinin kurulduğu bildirilmektedir. 1795'de Napolyon'un baş cerrahı Baron Laney tarafından, Prusya seferinde, yaralılar için, atların çektiği "Uçan Ambulans" adı verilen kapalı yaralı taşıma aracı kullanıldığından, söz edilmektedir (Ertekin 2005, Olgun, Aslan & Kuşuoğlu 1998).

18. yüzyılda yaşayan, ilk yardımın kurucusu, tanınmış bir cerrah olan ve Hollanda/Holstein'de doğan Esmarsch Schleswig'in (1823-1908), sağlık alanındaki çok sayıda hizmetlerinin yanı sıra "Savaş Alanında İlk Yardım" ve "Yaralılara İlk Yar-

dim" adında iki kitapçığının bulunduğu, Kızılhaç'ın 1863'de İsviçre'de kurulduğu, 1877'de İngiltere'de kurulan Acil Yardım Teşkilatı'nın 1884'de sertifika vermeye başladığı bildirilmektedir (Dramalı 2003, Olgun, Aslan, Kuşuoğlu 1998, Süzen 2004). 1898'de İngiltere'de Bartholomeus hastanesinde acil tedavi ve bakım ile ilgili uygulamaların başlatıldığı; kurulan felaket departmanında hastaneye gelen hastaların saat 8.30'da toplanıp öncelikler dikkate alınarak gruplandırıldığı ve bu işlemin saat 9.00'a kadar sürdürüldüğünden söz edilmektedir. İlk motorlu ambulansın 1906 yılında ordu için yapıldığı ve 1918'de Alman ordusunda 3200 motorlu ambulans ve ekibin hizmet gördüğü belirtilmektedir (Jones 2000).

1939'da Amerikan Travma Cerrahisi Derneği kurulmuş, 1940'lı yılların başında, hastane trenleri, gemileri, uçak ve helikopterler yaralı taşımada kullanılmış, 1973'de ilk kez Amerika'da ilk yardım ile ilgili yasa geliştirilmiş ve 1979'da Amerika'da acil tıp uzmanlığı kabul edilmiştir (Dramalı 2003, Ertekin ve ark. 2005, Jones 2000, Şentürk 1985).

Türkiye'de ise; ilk yardım ile ilgili uygulamaların resmîyet kazanması, Osmanlı döneminde sadrazam Mehmet Rüştü Paşa'nın yönetiminde bir yardım komitesi kurulması ile başlamış ve 1877'de Marco Paşa'nın başkanlığında bir toplantı yapılarak "Yaralı ve Hasta Askerlere Muavenet Cemiyeti'nin" çalışmaları ile devam etmiştir. Daha sonra, padişah Abdülhamit, bu derneğe başkanlık ederek ismini "Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti" olarak değiştirmiş; 1907'de Kızılhaç'ın Londra toplantısına katılan Dr. Besim Ömer Paşa, Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti'ni Kızılhaç üyeliğine kabul ettirmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra "Türkiye Cumhuriyeti Kızılay Cemiyeti" olarak bugünkü ismini alan ve Türkiye'nin bütün illerinde ve bir çok ilçesinde şubeleri bulunan Kızılay, 1960'lı yıllarda ilk yardım kursları açmaya başlamış ve St Jones Yardım Organizasyonunun ilk yardım kitabının Türkçe çevirisini yapmıştır. Ülkemizde "İlk Tıbbi Yardım" isimli ilk kitap, 1972'de Prof. Dr. Der-

viş Manizade tarafından yazılmıştır (Olgun, Aslan & Kuşoğlu 1998, Şentürk 1985).

Türkiye'de acil bölüm hizmetlerine, son 25 yıldır önem verilmiş, 1985 yılında Ankara Numune Hastanesi bünyesinde Hızır Acil Servis Hizmeti başlatılmış ve bağlı olarak Sağlık Bakanlığı, Üniversite Hastaneleri, Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve SSK Hastanelerinde acil bölümleri kurulmuştur (Olgun, Aslan & Kuşoğlu 1998).

30 Nisan 1993 tarihli resmi gazetede yayınlanarak “İlk ve Acil Yardım” adı ile kabul edilen “Acil Tıp Uzmanlık Anabilim Dalı”nda uzmanlar yetişmeye başlamıştır. 1994 yılında ilk araştırma görevlileri, bu anabilim dalında görev almış; 1995 yılında Acil Tıp Derneği; aynı yılda Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Derneği kurulmuştur. 2001 yılında 14 olan anabilim dalı sayısı, 2004'de 26'ya yükselmiştir. Tüm bu gelişmelere eş zamanlı olarak üniversitelerin Sağlık Meslek Yüksek Okulları'nda Ambulans ve Acil Bakım Teknikerliği Bölümleri açılarak bu bölümlerden mezun olanlar (paramedikler) 112 Hızır/Acil ambulanslarında görev almaya başlamıştır (Oktay & Yıldırım 2004).

Acil Hemşireliği / Acil Bakım

Acil hemşireliğinin tarihsel gelişimi ile ilgili kaynaklarda, tarih öncesi insanların bugünkü sıkıntı ve acılara benzer acıları yaşadıkları, kabile ve ilk insanlık döneminden bu yana hastalıkların bakımında benzer koşullar altında yaşamlarını sürdürdükleri bildirilmektedir. Geçmişte, hemşirelikle ilgili kaynaklar sınırlı olduğu için, kadınlar tarafından yürütülen roller arasında, süt nine ve dadılara odaklanılmıştı. Hasta bakımı evde yapılıyordu ve kadınların günlük ev işleri kapsamında yürütülüyordu; tutulan kayıtlar hemşirelikle ilgili değildi. Bakıcılar olarak kadınlarla ilgili en erken kaynaklar, kutsal kitaplarda bulunmaktaydı. Aynı zamanda kutsal kitaplarda bakım verme rolünün sadece kadınlara özgü olmadığı düşüncesine de yer verilmekteydi (Jones 2000, Wright 2000).

Ancak acil bakım ile ilgili bazı kayıtlarda profesyonel hemşirelik ve ebeliğe ilişkin kanıtlar bulun-

makta idi. Kayıtlarda sözü edilen ebe ve hemşirelerin; bandajlama, yağ, şarap ve pomatla pansuman, diyetin düzenlenmesi, laksatiflerin kullanılması, anestezinin uygulanması, ameliyatlar, izolasyon teknikleri (enfeksiyondan korunmak için), protez yapımı ile ilgili bilgi ve uygulamalara sahip oldukları belirtilmekte idi. Ayrıca erken dönemdeki kayıtlarda, hasta bakımı ve bilgilenmede Doğulu toplumların, Batılı toplumlardan daha önde olduğu; modern tıbbın kurucusu Hipokrat'ın hemşirelik eğitimini ihmal ettiği, o dönemde yaygın olarak eğitimi olmayan kadın ebelerin çalıştığı ancak hekimlerle birlikte çalışmadığı ifade ediliyordu (IMA 2005, Wright 2000).

Roma'luların tıba pek katkılarının olmadığını, bilgilerinin Yunan'lılardan aldığı, ancak Bullough & Bullough'a (1979) göre, Roma'luların hemşirelikte Yunan'lılardan daha ileride olduğu; özellikle askeri hemşire ve ziyaretçi hemşireliği oluşturdukları; Roma'lı askerlerin, savaş alanında kendileri ile birlikte çalışarak onlara destek veren hemşirelerden, ilk yardımı öğrendikleri belirtilmektedir (Wright 2000).

Hemşireliğin ilk ilke ve uygulamalarının temelini M.Ö. 800'de Hindistan'da atıldığı, M.Ö.250'de ilk hemşirelik okulunun yine aynı ülkede açıldığı ve sadece erkek hemşirelerin, hemşirelik için yeterli düşünüldüğünün kayıtları bulunmaktadır. Bu kayıtlarda, hemşirelik adayı erkekler; “*iyi davranışlı, kulsuz, zeki - akıllı, kibar, hastaların her türlü gereksinimlerini karşılayabilen, iyi yemek pişiren, hastayı yıkayıp banyo yaptırabilen, eklemlere masaj yapabilen, hastanın yürüme ve ayağa kalkmasına yardımcı olabilen, yatak takımlarını değiştirmede ve temizliğinde becerikli, istemi yapılan her türlü işi, bekletmeden, görev olarak algılayıp gerçekleştiren*” kişiler olarak tanımlanmaktadır (Wright 2000). Aday erkek hemşirelerde aranan özelliklerin, günümüz koşullarında, zaman kriter alınarak değerlendirildiğinde, bir hayli kapsamlı olduğu söylenebilir.

1880'lü yıllarda hastanelerde bir çok hasta tedavi için saatlerce beklemekteydi. “Ölmedikçe tedavi ve bakım için beklemelisiniz”, “ilk gelen ilk olarak

hizmet almaya hak kazanır” kuralları geçerli idi. Kabul edilemez bu durum, acil bakımın gelişiminin başlangıcında önemli rol oynayarak, triyaj kavramının ilan edilmesine ve böylece acil bakımın popüler olmaya başlamasına yol açmıştır. Savaş yıllarında sıkça kullanılan triyaj, savaş ve felaket olaylarının dışında ilk kez 1963'te Amerika Birleşik Devletlerinde Yale Newhaven Hastanesinde uygulanmıştır (Jones 2000).

Tarihsel gelişime bakıldığında, resüsitasyon standartları, tecavüz kurbanlarının bakımı, hastane öncesi bakım, çocuk bakımı, yaşlı ve psikiyatri hastasının bakımı gibi birçok alanda acille ilgili sayısız gerçeklerle karşılaşmaktadır. Acil hemşireliğin gelişim sürecinde, Kırım Savaşı sırasında yaralı askerlere bakım veren Florence Nightingale'in uygulamaları ve üstlendiği rol, kesinlikle onu, acil hemşiresi kategorisine koymakta ve 1860 yılında Londra'da açtığı hemşirelik okulu ile günümüzde bilindiği şekli ile modern hemşireliğin gelişimini başlattığı, bağlı olarak da acil hemşireliğinde önemli gelişmelerin kaydedildiği vurgulanmaktadır. Gelişim sürecinde, 1907'de Kızılhaç'ın, hemşireliğin bir meslek olarak tanınması kararını alması ile de önemli bir adım atıldığı belirtilmektedir (Jones 2000, Şentürk 1985). Hemşirelikte diploma verilmesine ilk kez 1926 yılında Londra Üniversitesi ile Royal Hemşirelik Kolejinin ortak çalışmaları sonucu başlanmış; daha sonra Leeds ve Hull Üniversiteleri de aynı yolu izlemiştir (Wright 2000).

Acil bakım ile ilgili gelişmelere ilk olarak Almanya ve İngiltere'nin öncülük ettiği, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ise bu rolü, Amerika'nın üstlendiği belirtilmektedir (Olgun, Aslan, Kuşuoğlu 1998, Wright 2000). 1960'lı yıllarda acil birimlerde çalışan hemşirelerin, diğer birimlerde çalışan hemşirelerden daha farklı özelliklere sahip olmaları ve mutlaka özel eğitimden geçmelerinin gerekliliği vurgulanarak, acil hemşirelerinde değişim ve gelişimi sağlayacak girişimlerde bulunulmuştur (International Council of Nurses 2007). 1970'li yılların erken dönemlerinde birçok ülkede kurulan ulusal organizasyonlar, tüm dünyaya yayılmış ve acil

hemşireleri, profesyonel özellik kazanmıştır (Jones 2000).

Amerika'da 1970 yılında, Antina Dorr ve Judith Kelleher, acil hemşireliğinin önemini gösteren bir organizasyonun gerekli olduğuna inandıkları için “Acil Bölüm Hemşireler Birliği” adında bir birlik oluşturmuş; 1985 yılında birliğin adı “Acil Hemşireleri Birliği / EDNA - Emergency Department Nursing Association” olarak değiştirilmiştir (Wright 2000). Acil hemşireliğinin önemli kilometre taşlarından biri olan birliğin kurulmasıyla, acil hemşireleri için profesyonel yetki standartları geliştirilmiş ve eğitim olanakları yaratılmıştır. 1975'de hazırlanan acil hemşireliği uygulama standartları EDNA ve ANA (American Nurses Association/Amerikan Hemşireler Birliği) tarafından onaylanarak yaşama geçirilmiştir (Kaya 2006). Böylece 1970'li yıllarda tüm dünyada ilerleyen hemşireler, sağlık bakım sisteminde en geniş profesyonel grubu oluşturmuştur. Hemşirelikte bu değişim ve bilimdeki gelişmeler, branş hemşireliğinin oluşmasına ve özel hemşirelik branşı olarak acil hemşireliğinin geniş bilgi tabanına dayalı, becerili ve hastanın gereksinimlerini karşılamada beklenenin de ötesinde hizmet sağlayan rollerine ve sorumluluklarına yenilikler getirilmiştir.

Amerika'da acil hemşireliğinde 4 yıl süreyle geçerli olan ve yenileme için tekrar sınava girmeyi gerektiren sertifika programları, CEN (Certified Emergency Nurse/Acil Hemşireliği Sertifika Programı) tarafından 1980'li yıllarda başlatılmıştır (Kaya 2006). İlk uluslararası acil hemşireliği konferansı, 1985'te Londra'da 78 ülkeden, 600 delegenin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. ABD'de oluşturulan uluslararası katılımlı “Temel Travma Hemşireliği Kursu” uluslararası fakülte işlevi görerek, travma hemşireliğinin uluslararası standardını sağlamayı ve temel yapılandırmayı hedeflemektedir (Jones 2000).

Türkiye'de acil hemşireliği ile ilgili ilk uygulamalar, Kırım Savaşı (1854-1856) sırasında hastane haline getirilen Selimiye Kışlası'nda Florence Nightingale'in yaralı askerlere bakım vermesiyle

başlamıştır. İzleyen dönemde, Trablusgarp (1911) ve Balkan (1912) savaşları sırasında, yaralanan askerlerde büyük kayıplar yaşanması ve bu yaralı askerlerin bakımı için duyulan gereksinim, acil hemşireliğinin önemini ve eksikliğini ortaya koymuştur (Şentürk 1985, Yurttakal 2007).

Kızılhaç'ın Washington Kongresinde, hemşireliğin bir meslek olduğunu ve branşlara ayrıldığını gözleyen Dr. Besim Ömer Paşa, Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ni (Kızılay) uyararak, ülkenin hemşirelik mesleğine olan gereksinimini ve bir hemşire okulunun açılmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir. Bu öneri üzerine, Hilal-i Ahmer Cemiyeti, 6 ay süreli gönüllü hasta bakıcı kursu açmış ve Balkan Savaşı ile birlikte Türk kadını hastanelerde çalışmaya başlamıştır. 1913-1914 yıllarında üniversitelerde düzenlenen kurslara katılan öğrencilere, hasta bakımına ilişkin bilgiler verilmiş ve bu kursu bitiren ve aralarında Safiye Hüseyin (Elbi)'inde bulunduğu Türk hanımları, Çanakkale ve Balkan Savaşları'nda gönüllü olarak sorumluluk almış ve büyük bir özveri içinde yaralı askerlere bakım vermişlerdir. Kayıtlarda Türkiye'nin ilk hemşiresi olarak belirtilen Safiye Hüseyin (Elbi), Kırım Savaşı'nda Florence Nightingale'nin üstlendiği role paralel ve bir o kadar önemli görev üstlenerek, Çanakkale Savaşı sırasında hastaneye dönüştürülen Reşit Paşa gemisinde yaralı askerlere bakım vermiştir. İngiltere'de deniz ateşesi görevinde bulunan Ahmet Paşa'nın kızı olan ve öğrenimini Avrupa'da tamamlayan Safiye Hüseyin (Elbi), Almanya ve İsviçre'de düzenlenen uluslararası kongrelere, ulsumuzu temsilen katılmış, iftihar ve takdir nişanları almıştır (Hemşirelik Haftası 2007, Yurttakal 2007).

Türkiye'de modern anlamda hemşirelik mesleğinin yaşama geçmesi ve gelişmesi, Cumhuriyet'in kurulması ile başlamıştır. Cumhuriyet döneminin ilk hemşire okulu 21 Şubat 1925 yılında İstanbul'da açılan Kızılay Özel Hemşire Okulu'dur. Bu okulun mezunları, uzun yıllar afet bölgelerine giderek hasta, yaralı ve kazazedelerin ilk yardım ve bakım uygulamalarında sorumluluk almıştır. Bunu,

1939 yılında Ankara'da açılan Askeri Hemşirelik Okulu ve 1943'de Verem Savaş Derneği ile 1946'da Sağlık Bakanlığı'nın İstanbul'da açtıkları hemşirelik okulları izlemiş, sonrasında çok sayıda lise düzeyinde hemşirelik okulu açılmıştır (Hemşirelik Haftası 2007, Şentürk 1985). İlki 1955'te Ege Üniversitesi olmak üzere; 1961'de Florence Nightingale ve Hacettepe Hemşirelik Yüksekokulları açılarak, mesleğe profesyonel özellik kazandırılmıştır (Şentürk 1985).

İlerleyen dönemde yeni uzmanlık alanlarının ortaya çıkmasına neden olan tıptaki gelişmelere paralel olarak, hemşirelikte evrensel boyutta gözlenen değişim ve gelişimin etkisi Türkiye'de de görülmüş, hemşirelerin bu alanlarda uzmanlaşması söz konusu olmuştur. Bu bağlamda, Vehbi Koç Vakfı Semahat Arsel Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Merkezi (SANERC) tarafından 1994 yılında başlatılan ve her yıl periyodik olarak düzenlenen "Acil Hemşireliği Kursu" olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir. Profesyonel anlamda ise Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nde 1996-1997 eğitim-öğretim döneminde, Acil Hemşireliğine, yüksek lisans programında yer verilmiştir. Ayrıca hemşirelik yüksekokullarında lisans programında okutulan Acil/İlk Yardım derslerinin dışında, lisansüstü eğitim programlarında da, Cerrahi, Çocuk ve İç Hastalıkları Hemşireliği kapsamında, zorunlu ders olarak acil hemşireliğine yer verilmektedir. İlki 30 Ekim-1 Aralık tarihleri arasında, T.C. Sağlık Bakanlığı ve üniversite işbirliği ile gerçekleştirilen ve yılda 2 kez tekrarlanan "Acil Hemşireliği Sertifika Programı", acil birimlerde çalışan hemşirelerin kuramsal bilgileri ile uygulama becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır (Dramalı 2003, Kaya 2006, Olgun, Aslan & Kuşoğlu 1998, Sağ 1996).

Bir eğitim dalının gelişmişliğinin göstergesi, profesyonel meslek üyeleri tarafından gerçekleştirilen organizasyonların yanı sıra kitap, dergi gibi yayınların ve bilimsel aktivitelerin ne ölçüde ve hangi sıklıkla oluşturulduğudur. Bu kapsamda ülkemizdeki çalışmalara bakıldığında, acil hemşireliği ile il-

gili ilk kitabın 1990 yılında “Acil Hemşireliği” adı ile İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu öğretim üyeleri tarafından yazıldığı ve bunu, 1998’de Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğretim üyelerinin yazdığı “Acil Bakım” ve 1999’da Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğretim üyelerinin yazdığı “Temel İlk Yardım Uygulamaları” adlı kitapların izlediği görülmektedir. Profesyonel meslek üyesinin hiç de azımsanmayacak sayıda olmasına karşın, kitap yazımına ilişkin diğer hemşirelik disiplinlerinde gözlenen eksiklik, ne yazık ki bu alanda da görülmektedir. Sürekli yayınlar kapsamında, acil hemşireliğine ilişkin özel bir yayın bulunmamakta; ancak tüm hemşirelik dergilerinde, konu ile ilgili makale ve çalışmalar yayınlanmaktadır.

Mesleki organizasyonlar bağlamında, ülkemizde Acil Tıp Derneği ve Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Derneği yer almaktadır. Her iki derneğe, acil hemşirelerinin de üyelikleri kabul edilmekte; sürekli yayınlarında hemşirelik makaleleri yayınlanmakta, oluşturdukları kongre ve sempozyumlarda hemşirelik sekiyonlarına yer verilmektedir. Ayrıca acil hemşireliği, cerrahi, çocuk, yoğun bakım gibi özel dal hemşireliği ile ilgili hemşirelik derneklerine de acil hemşireleri üye olabilmektedir.

Ancak, bu gelişmelere karşın, ülkemizdeki acil tedavi ve bakım hizmetlerinin yetersizliğini sergileyen dramatik görüntü ve bilgilerle, görsel ve yazılı basında ne yazık ki sıkça karşılaşılmaktadır. Bu bağlamda, sağlık politikalarında sosyal devlet yapısına uygun köklü değişikliklerin yapılarak yaşama geçirilmesi; ülke genelinde, nitelik ve nicelik açısından yeterli durumda olan acil birimlerinin sayısının artırılması; bu birimlerde görev alan sağlık çalışanlarına, teşvik edici yaptırımların uygulanması; tıp ve hemşirelik eğitiminde, uzmanlık ve yüksek lisans programı dışında, örgün eğitim programlarında da, acil tedavi ve bakım ile ilgili kuramsal bilgi ve uygulamalara daha fazla yer verilmesi, mezuniyet sonrası acil birimlerde çalışan sağlık profesyonellerinin sürekli eğitim ve sertifi-

ka programları ile desteklenerek geliştirilmesi, bu bilim dalının gelişimine katkı sağlayacağı gibi, çoğunlukla yaşam riski olan, çaresiz ve yoğun stres içindeki birey ve ailesine yeterli/nitelikli tedavi ve bakım hizmeti sunumunu kolaylaştıracaktır.

KAYNAKLAR

- Belgerden, S. (2005) Travma Tarihi. Ertekin C, Taviloğlu K, Güloğlu R, Kurtoğlu M (Eds). Travma. Medikal Yayıncılık. İstanbul, 3-10.
- Dramalı, A. (2003) Temel İlk Yardım Uygulamaları. Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova-İzmir, 1-5.
- “Hemşirelik Haftası” <http://www.turkish-media.com/> (22.05.2007).
- Holliman, İ. (2001) Emergency medicine development in the middle east. Acil Tıp Dergisi, 1: 1.
- IMA (2005) Hero History, Florence Nightingale. <http://www.imahero.com/> (06.05.2005).
- International Council of Nurses (2007). History of the royal collage of accident&emergency nursing association. <http://www.icn.ch/echistoryRCN.htm> (10.05.2007).
- Jones, G. (2000) International Council of Nurses [Emergency Care-History of Emergency Nursing], Celebration of Emergency Nursing, International Emergency Nursing Conference Edinburg 2000 <http://www.icn.ch/echistory.htm> (06.05.2005).
- Kaya, A. (2006) Acil servis hemşiresinin görev, yetki, sorumluluk ve yasal zorunlulukları. <http://www.groups.google.co.il/> (04.05.2007).
- Lewis, S.M., Heitkemper, M.L., Dirksen, S.H. (2004) Nursing Management Emergency Care Situations. Burcher L (Ed). Medical Surgical Nursing. Mosby, St Louis, 1845-1867.
- Oktay, C., Yıldırım, C. (2004) Sempozyum başkanlarının mesajı. VII. Türkiye Acil Tıp Sempozyumu & III. Acil Hemşireliği ve Paramedik Sempozyumu, 24-27 Kasım 2004, Gaziantep.
- Olgun, N., Aslan, F., Kuşuoğlu, S. (1998) Acil Bakım. Şelimen D (Ed). Acil Bakım. Yüce Yayın, İstanbul, 3-30.
- Sağ, A. (1996) Acil Cerrahi Birimlerinde Çalışan Hemşirelerin İlk Saatlerde Uyguladıkları Bakımın Belirlenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 4-28.
- Süzen, B. (2004) İlk Yardıma Giriş. Birol Basın Yayın Dağıtım ve Ticaret Ltd.Şti, İstanbul, 1-10.
- Şentürk, E.S. (1985). Hemşirelik Tarihi. III. Basım, Can Kitapçılık-Pazarlama Yayınları, İstanbul, 111-130.
- Wright, D. (2000) The historical & cultural development of nursing. <http://www.shef.ac.uk/> (02.06.2005).
- Yurttakal, A.(2007) Çanakale destanı. <http://www.msxllabs.org/> (22.05.2007).